

Sociological Explanation of Resistance in Accepting New Lifestyle and Official Norms of Iranian Society (Case Study: Students of Islamic Azad University, Central Tehran Branch in 2020-2021)

ARTICLE INFO

Article Type
Research Article

Authors

Mona Robati ¹
Majid Radfar ^{2*}
Ali Malek Pour ³

How to cite this article

Mona Robati, Majid Radfar, Ali Malek Pour, Sociological Explanation of Resistance in Accepting New Lifestyle and Official Norms of Iranian Society (Case Study: Students of Islamic Azad University, Central Tehran Branch in 2020-2021), *Journal of Islamic Life Style Centeredon Health*, 2023:6(4); 279-289

1. Department of Sociology of Social Issues in Iran, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
2. Department of Sociology, Roudehen Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. (Corresponding Author).
3. Department of Sociology, Roudehen Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

* Correspondence:

Address:
Phone:
Email: majid.radfar@iau.ac.ir

Article History

Received: 2022/11/30
Accepted: 2023/02/04

ABSTRACT

Purpose: The present study was done to sociologically investigate resistance against formal norms of Iranian society in the students of Islamic Azad University of Tehran.

Materials and Methods: The study was applied in terms of objectives and its design was descriptive. Statistical society of the research was all the students of Central Branch of Islamic Azad University of Tehran from whom 373 people were selected as the sample. They answered researcher – made questionnaires in the systematic random sampling method. Those questionnaires included 77 items. Raw data obtained from the questionnaires was analyzed through SPSS 26 software and statistical tests of Linear Regression and Pearson Correlation.

Findings: The results of Linear Regression analysis showed that variables of personality crisis, positive thinking about cyberspace, inclination to searching affairs, imposed norms and outdated rules had a significant effect on resistance against formal norms. But modern lifestyle, inclination to higher education and the society's suffocating atmosphere did not have any meaningful effect on it.

Conclusion: The results of Pearson Correlation Coefficient also displayed that there was a reciprocal significant relationship between personality crisis, inclination to higher education, positive thinking about cyberspace, inclination to searching affairs and resistance against formal norms. Moreover, there was a positive meaningful relationship between imposed norms, the society's suffocating atmosphere, outdated rules and resistance against formal norms. There was not any meaningful relationship between modern lifestyle and resistance against formal norms.

Keywords: Resistance, Formal Norms, Students, New lifestyle

مونا رباطی^۱

گروه جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی ایران، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

مجید رادفر^{۲*}

گروه جامعه‌شناسی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول).

علی ملک پور^۲

گروه جامعه‌شناسی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف بررسی جامعه‌شناختی مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی جامعه‌ی ایران بر روی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی انجام گردید.

مواد و روش‌ها: روش پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر مسیر پژوهشی توصیفی است. جامعه‌ی آماری پژوهش تمامی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی بودند که ۳۷۳ نفر از آنها به عنوان نمونه انتخاب و به روش نمونه‌گیری تصادفی نظام‌مند به پرسشنامه‌ی پژوهشگر ساخته پاسخ دادند. پرسشنامه‌ی ساخته شده متشکل از ۷۷ گویه است. داده‌های خام به دست آمده از پرسشنامه‌های پژوهش با استفاده از نرم افزار SPSS26 و آزمون‌های آماری رگرسیون خطی و همبستگی پیرسون مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که تأثیر متغیرهای بحران شخصیتی، مثبت‌انگاری فضای مجازی، تمایل به جستجو و کنکاش در مسایل، هنجارهای تحمیلی و قوانین کهنه و قدیمی بر مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی معنی‌دار است. اما، سبک زندگی نوین، گرایش به تحصیلات بالا و فضای خفقان جامعه بر مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی تأثیر معنی‌داری ندارد.

نتیجه‌گیری: نتایج ضریب همبستگی پیرسون نیز نشان داد که بین مقاومت در مقابل پذیرش هنجارهای جامعه و بحران شخصیتی، گرایش به تحصیلات بالا، مثبت‌انگاری فضای مجازی، و تمایل به جستجو و کنکاش در مسایل رابطه‌ی معنادار معکوسی وجود دارد. بین مقاومت در مقابل پذیرش هنجارهای جامعه و هنجارهای تحمیلی، فضای خفقان جامعه و قوانین کهنه و قدیمی جامعه رابطه‌ی معنادار مثبتی وجود دارد. بین مقاومت در پذیرش هنجارهای جامعه و سبک زندگی نوین رابطه‌ی معناداری وجود ندارد.

کلمات کلیدی: مقاومت، هنجارهای رسمی، دانشجویان، سبک زندگی نوین

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۹/۰۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۱/۱۵

* نویسنده مسئول: majid.radfar@iau.ac.ir

مقدمه

هنجارها در جامعه‌شناسی به‌عنوان یک قاعده رفتاری عمل می‌کنند که نه فقط افراد برای انجام کارها از آن پیروی می‌کنند، بلکه در عین حال رفتار انسان‌ها با آن سنجیده می‌شود (۱). بنابراین هنجارهای اجتماعی است که تعیین می‌کند انسان چه باید بگوید و از گفتن چه چیزهایی باید اجتناب ورزد. باید چگونه بیندیشد و چگونه رفتار کند. و به همین دلیل هر کس سعی می‌کند رفتار خود را با هنجارهای اجتماعی سازگار نماید تا جامعه او را به عضویت خود بپذیرد (۲). قوانین، طرز لباس پوشیدن، مقررات رسمی و اداری، احکام فقهی و شرعی، برنامه تحصیلی، قواعد ورزش‌ها و بازی‌ها، آداب و رسوم و نظایر آن از جمله هنجارهای جامعه محسوب می‌شوند (۳).

فرد رفتارهای اجتماعی خود را بر اساس مؤلفه‌های متعددی از قبیل فرهنگ و هنجارهای اعتقادی، ارزشی و قانونی مورد قبول خود یا جامعه و همچنین نقش خود در اجتماع و هویتی که بدست آورده تنظیم می‌کند. در یک تقسیم‌بندی می‌توان رفتار اجتماعی را به دو نوع تقسیم نمود: رفتار جامعه‌پسند و رفتار جامعه‌ستیز. رفتار جامعه‌پسند آن دسته از رفتارهایی را شامل می‌شود که مورد قبول جامعه بوده، با قوانین و هنجارهای جامعه مطابقت دارد. این نوع از رفتارها سازنده و در جهت پیشبرد اهداف یک گروه یا اجتماع هستند مثل نوع دوستی. از سوی دیگر رفتار جامعه‌ستیز رفتارهایی منفی هستند که با قوانین و معیارهای جامعه مطابقت ندارند. مورد قبول افراد جامعه نیستند و اغلب پیامدهای منفی اجتماعی را برای فردی که مرتکب این رفتارها می‌شوند به همراه دارند. این دسته از رفتارها مخرب بوده و مانع پیشبرد اهداف گروه یا اجتماع هستند که فرد در آن قرار دارد. تعیین اینکه کدام رفتار جامعه‌پسند و کدام رفتار ستیز جامعه محسوب می‌شود برحسب منابع متعددی صورت می‌گیرد. دو منبع معتبر برای این بررسی قوانین رسمی در جامعه است و دیگر هنجارهای عرفی و فرهنگی آن جامعه. هر کدام از این منابع می‌توانند منبع تعیین‌کننده برای جامعه‌پسند یا جامعه‌ستیز بودن یک رفتار اجتماعی باشند. هر چند در اکثر موارد بین این و منبع، هماهنگی وجود دارد ولی در مواردی نیز ناهمخوانی‌هایی بین آنها دیده می‌شود (۴).

نسل نو در حال ساختن و تجربه کردن دنیای خودش است. دنیایی که ممکن است لزوماً با چارچوب‌ها و هنجارهای نسل گذشته منطبق نباشد. دنیایی که مختصات، ارزش‌ها، هنجارها، زبان و حتی گویش‌های مختص خودش را پیدا می‌کند. جامعه سنتی و جامعه مدرن به دلیل تثبیت ارزش‌ها و هنجارها و قواعد ارزشی - اخلاقی، کمتر دچار نابسامانی و تنش می‌شوند و حال آنکه جامعه در حال گذر از سنتی به مدرن، به دلیل تضعیف هنجارهای سنتی و قواعد اخلاقی ارزشی پیشین و عدم استقرار و تثبیت هنجارهای مدرن دچار یک وضعیت نابسامان و آنومیک می‌شود. دورکیم در "آنومی و بی‌هنجاری" به رابطه بین انحراف و تضعیف هنجارها اشاره دارد و به اعتقاد وی این انحراف نوعی عکس‌العمل مردم جامعه در حال

"هویت مقاومت" در برابر هنجارها و ارزش‌ها دستخوش تغییر شده است. جریانی که در هر جامعه‌ای برای به نقد کشیدن روابط نهادینه شده قدرت (عینی و ذهنی) شکل می‌گیرد و جامعه ایرانی نیز از این قاعده نه تنها مستثنی نبوده بلکه به دلیل حضور گسترده نسل جوان جامعه در بطن فضای جدید، شاهد تغییرات شگرفی در خرده فرهنگ آنان است. کاستلز در تعریف هویت مقاومت می‌گوید: "این هویت به دست کنشگرانی ایجاد می‌شود که در اوضاع و احوال یا شرایطی قرار دارند که از طرف منطق سلطه، بی‌ارزش دانسته می‌شود یا داغ ننگ بر آن زده می‌شود. از همین روی همان طور که کالون در توضیح خود درباره‌ی ظهور خط‌مشی‌های هویتی مطرح کرده است سنگ‌راهی برای مقاومت و بقا بر مبنای اصول متفاوت یا متضاد با اصول مورد حمایت نهادهای جامعه ساخته می‌شود" (۸) و بر این اساس فرایند پادقدرت شکل می‌گیرد که خروجی آن، جریان‌هایی اعتراضی (کلامی، رفتاری، شناختی) است و قسمت اعظم هدف آن، استقلال در مقابل نهادهای جامعه با روش‌های خود خواهد بود. در واقع مساله‌ای که در اینجا مطرح می‌گردد این است که نوع و شکل مقاومت در بین جوانان چگونه است؟ عوامل جامعه شناختی موثر در مقاومت جوانان در مقابل پذیرش هنجارهای رسمی جامعه کدامند و چه تاثیری بر مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی جامعه دارند؟

چهارچوب نظری پژوهش

نسل نو در حال ساختن و تجربه کردن دنیای خودش است. دنیایی که ممکن است لزوماً با چارچوب‌ها و هنجارهای نسل گذشته منطبق نباشد. دنیایی که مختصات، ارزش‌ها، هنجارها، زبان و حتی گویش‌های مختص خودش را پیدا می‌کند. هبداچ (مکتب بیرمنگام) معتقد است آن چالشی که خرده‌فرهنگ‌ها علیه هژمونی بازنمایی می‌کنند مستقیماً از خود آن خرده‌فرهنگ‌ها نشأت نمی‌گیرد؛ بلکه آن چالش به شکلی غیرمستقیم، یعنی در سبک و سیاق انتخابی اشخاص متبلور می‌گردد. از این طریق خرده‌فرهنگ‌های جوانان به شکل‌های نمادین هم در مقابل فرهنگ مسلط و هم در برابر فرهنگ‌های مادری خویش مقاومت می‌ورزند (۹). به زعم هبداچ، خرده‌فرهنگ‌ها از طریق سبک‌های مقاومت، هویت متفاوتی را ابراز می‌کنند و نسبت به نظم اجتماعی مسلط اعتراض می‌کنند. به نظر او جوانان از طریق انواع مختلفی از سبک‌ها این مقاومت را نشان می‌دهند (۹). ضمن آنکه بهتر است توصیف جامعتری از ابعاد دیگر سبک‌های مقاومت داشته باشیم. کنش‌های مختلف افراد در برابر هنجارهای خانواده و جامعه الزاماً به معنای «مقاومت» و اعتراض نیست. در این زمینه به نظر می‌رسد دوسرتو «تاکتیک‌ها» را راهکارهای مقاومت افراد عادی در برابر نظام قدرت می‌داند. این مقاومت، ساختار شکنانه نیست؛ بلکه با الهام از هژمونی گرامشی این ایده را با خود دارد که ضمن هم‌نواپی با نظم موجود و پذیرش نظام قدرت می‌توان شیوه‌های عمل متفاوتی را ابداع کرد؛ شیوه‌هایی که استراتژی‌های نظام را از طریق تبدیل فضاهای از پیش موجود به فضاهای دلخواه به چالش می‌طلبد (۱۰).

انتقال از مرحله سنتی به مدرن است. او معتقد است که در شرایط اجتماعی مستحکم و پایدار، آرزوها از طریق هنجارها تمدید می‌شوند و با ناهنجاری‌ها و به تبع آن از بین رفتن آرزوها، آنومی یا یک وضعیت غیرقابل تمدید آرزوها ایجاد می‌شود که دست نیافتنی می‌شوند پس یک وضعیت ناراضی‌آیی اجتماعی دائمی ایجاد می‌شود که خود را به شکل‌های مختلف نشان می‌دهد (۱). بنابراین دورکیم افزایش سطح توجهات و آرزوها و خواسته‌ها را عامل دیگر در بروز انحرافات اجتماعی می‌داند که در مورد جوانان هم تحقق پیدا می‌کند. "دورکیم پیدایش اشکال آسیب‌شناسانه را نتیجه پیامد تقسیم کار می‌داند. که خود تقسیم کار اجتماعی ناشی از افزایش جمعیت است. افزایش تقسیم کار باعث کاهش همبستگی اجتماعی در بین افراد می‌شود" (۵). کاهش همبستگی اجتماعی، تفکیک اجتماعی را به دنبال دارد. "تفکیک اجتماعی به همراه خود، تخصصی شدن و گروه‌بندی‌های مختلف را به وجود می‌آورد. با پدید آمدن گروه‌بندی‌های مختلف، به همان میزان نیز خرده فرهنگ‌های مختلف و متنوع به وجود می‌آیند و جوامع در حال توسعه چون تفکیک اجتماعی را عمدتاً در اثر وابستگی تجزیه نموده‌اند، اغلب به نحوی دچار مشکل مزمن انسجام اجتماعی هستند" (۶).

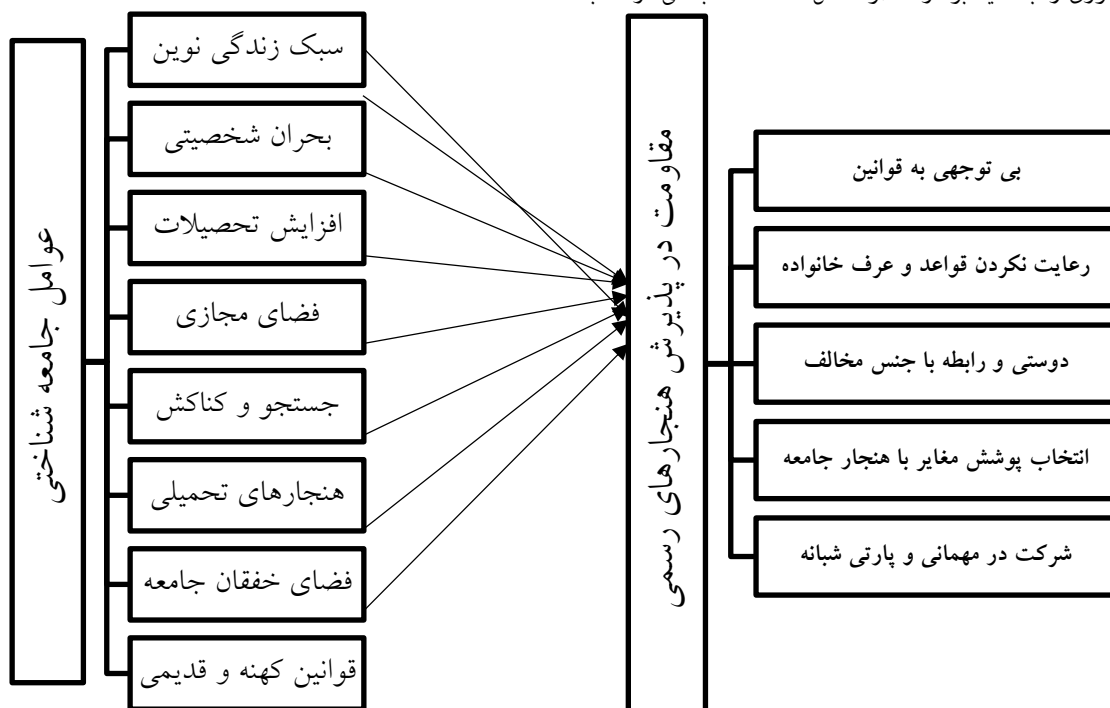
فرد رفتارهای اجتماعی خود را بر اساس مؤلفه‌های متعددی از قبیل فرهنگ و هنجارهای اعتقادی، ارزشی و قانونی مورد قبول خود یا جامعه و همچنین نقش خود در اجتماع و هویتی که بدست آورده تنظیم می‌کند. در یک تقسیم‌بندی می‌توان رفتار اجتماعی را به دو نوع تقسیم نمود: رفتار جامعه‌پسند و رفتار جامعه‌ستیز. رفتار جامعه‌پسند آن دسته از رفتارهایی را شامل می‌شود که مورد قبول جامعه بوده، با قوانین و هنجارهای جامعه مطابقت دارد. این نوع از رفتارها سازنده و در جهت پیشبرد اهداف یک گروه یا اجتماع هستند مثل نوع دوستی. از سوی دیگر رفتار جامعه‌ستیز رفتارهای منفی هستند که با قوانین و معیارهای جامعه مطابقت ندارند. مورد قبول افراد جامعه نیستند و اغلب پیامدهای منفی اجتماعی را برای فردی که مرتکب این رفتارها می‌شوند به همراه دارند. این دسته از رفتارها مخرب بوده و مانع پیشبرد اهداف گروه یا اجتماعی هستند که فرد در آن قرار دارد (۴). بنابراین، می‌توان گفت "بی‌هنجاری وقتی روی می‌دهد که انفصالی جدید میان ساختار اجتماعی و فرهنگ، میان توانایی‌هایی به لحاظ ساختاری ایجاد شده افراد برای عمل کردن هماهنگ با اهداف و هنجارهای فرهنگی و خود هنجارها و اهداف وجود دارد" (۷).

البته، به نظر می‌رسد گذار از دوران سنتی به مدرن و تغییرات جامعه و شبکه‌های اطلاعاتی جهانی و غیره فضا و بستری را فراهم آورده که منجر به تغییر تفکرات افراد خصوصاً جوانان شده است. در واقع، فضایی فراهم شده است که حتی زمینه‌ساز "گریز از مقررات" و هم "ساخت مقررات" را برای جوانان مهیا نموده است. بستری که به افراد امکان گریز از هنجارها و ارزش‌های جامعه و نظام قدرت را می‌دهد. افراد به واسطه ساختارهای موجود در فضای جدید، نه تنها می‌توانند در برابر هنجارهای غالب، مقاومت نمایند بلکه حتی می‌توانند هنجارهای جدیدی را رقم بزنند و خود تبدیل به قدرت در برابر ساختارها شوند. به عبارت دیگر، در جامعه جهانی امروز،

خواسته‌های فردی در زمان ضعف اقتدار جمع» توضیح می‌دهد (۱۲). در عین حال «رابرت مرتن» این واژه را در بیان حالتی به کار می‌برد که در آن اهداف تجویز شده و هنجارهای حاکم بر تحصیل آنها کامل نیستند (۳). مرتن تأکید می‌کند این جامعه است که آرزوهایی را برمی‌انگیزاند و در همان حال، شیوه‌های مقبول دستیابی بدان را دست کم برای برخی محدود می‌سازد. در این میان، این افراد هم از لحظه‌ای که با این شکاف میان اهداف و وسایل مواجه می‌شوند در وضعیت روانی خاصی قرار می‌گیرند (۱۲). مطابق با اندیشه‌های دورکیم و مرتن می‌توان دریافت که ساختارهای اجتماعی موجود عملاً استعداد ساختاری لازم برای هنجارگریزی را فراهم می‌نمایند. حتی هنجارگریزی افراد می‌تواند منجر به هم‌نوایی در طبقات و گروه‌های مختلف گردد. بر این اساس حضور و ظهور افراد در فضای مجازی بنا به دلیل کاهش شکاف میان اهداف و وسایل، دستیابی آنان را به اهداف مدنظر خود حتی به صورت مجازی فراهم می‌نماید حال آنکه ساختارهای اجتماعی همچون سدی در مقابل دستیابی افراد به تقاضاها و خواهش‌های آنان عمل می‌کند.

مدل مفهومی پژوهش

بر اساس چهارچوب نظری پژوهش مدل مفهومی پژوهش به قرار زیر تدوین گردید.

بین گرایش به تحصیلات بالا و مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی رابطه وجود دارد.
بین مثبت‌انگاری فضای مجازی و مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی رابطه وجود دارد.
بین تمایل به جستجو و کنکاش در مسایل (آگاهی) و مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی رابطه وجود دارد.

بر این اساس مقاومت در افراد الزاما در چارچوب اعتراض به ساختارهای سیاسی معنا نمی‌شود. بازنمایی از خود برای کسب قدرت، ابراز وجود، خودنمایی، تأکید بر تمایزات طبقاتی، رهاکردن هیجان، مدیریت بدن و حتی جذب جنس مخالف و به نوعی انتخاب سبکی لذتبخش از زندگی در عرصه عمومی و خصوصی می‌تواند توصیفی از ماهیت مقاومت در افراد باشد. و به نوعی تداعی‌گر سبک خاصی از زندگی است. همانطور که گیدنز سبک زندگی را مجموعه‌ای کم و بیش جامع از عملکردها می‌داند که فرد برای رفع نیازهای جاری و عینیت بخشیدن به روایت خاصی از هویت شخصی خود در برابر دیگران آنها را به کار می‌گیرد. حال ممکن است در برخی موارد، این روایت‌ها در بستر مکانی و زمانی خاصی، هنجارگریزی و انحراف معنا شود و با انگ هنجارشکن در مقابل ساختارها در دماسنج ارزشی جامعه مورد ارزیابی قرار گیرد. اما آنچه مهم است آنکه؛ انحراف و گریز از هنجارها می‌بایست در بستر اجتماعی جامعه، شناخته، تعریف و تبیین گردد.

از نظر بروس کوئن، انحراف هرگونه رفتاری است که با انتظارات جامعه یا یکی از گروه‌های مشخص درون جامعه منطبق و سازگار نباشد (۱۱). دورکیم «آنومی» را حالت مبهمی بین فرد و جامعه می‌داند که در آن، هنجارها یا از بین رفته یا ضعیف شده‌اند یا با هم در تضادند. دورکیم در دو تصویر مجزا اما مرتبط با یکدیگر، مفهوم کجروی را با تکیه بر دو عنصر «نقض احساسات جمعی» و «غلبه

فرضیه‌های پژوهش

عوامل جامعه‌شناختی بر مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی تأثیر دارد.
بین سبک زندگی نوین و مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی رابطه وجود دارد.
بین بحران شخصیتی و مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی رابطه وجود دارد.

و رابطه معکوس نظارت اجتماعی و احساس آنومی، کاهش احساس آنومی با پذیرفتن ارزش‌های جامعه پارسونز تایید شدند. مک برید و ریڈینگر^۱ (۱۷) پژوهشی با عنوان اعتقادات همچنین ترجیحات هنجارهای اجتماعی را اجتماعی می‌کند انجام دادند. آنها چهار مطالعه تجربی انجام دادند که از وظیفه RF استفاده می‌کنند. آنها دریافتند که تمایل فرد برای پیروی از قوانین بستگی به باور او در مورد پیروی از قوانین دیگران دارد و نه فقط یک ویژگی ثابت در سطح فردی برای رعایت هنجار.

اچ. گارسیا و وی^۲ (۱۸) پژوهشی با عنوان درباره هنجارها و باورهای اجتماعی: مدلی از رفتار محیطی مدیران انجام دادند. یافته‌ها، مرز مشخصی را بین هنجارهای اجتماعی و اخلاقی ترسیم می‌کند، که هر دو ممکن است به رفتار دیگران بستگی داشته باشد، اما نه به قابلیت مشاهده عمل. مفاهیم استفاده از قوانین شکل‌گیری باورهای غیر بیزی توسط جامعه، یعنی یک قانون نمایندگی (اضافه وزن سیگنال‌ها) و محافظه کاری (اضافه وزن قبلی)، برای توابع بازدهی و تعادل مورد بررسی قرار می‌گیرد.

اسکالی^۳ (۱۹). پژوهشی با عنوان حقوق و جامعه انجام داد. این مقاله نمونه‌هایی از مواردی را بیان می‌کند که در آن نقش قانون در حفظ وضع موجود (به ویژه در قالب حقوق مالکیت) ممکن است از ظرفیت فردی یا گروهی برای ایجاد ایده‌های جدید و یا انجام پروژه‌های خلاق حمایت کند یا در تضاد باشد.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر از نظر هدف، پژوهشی کاربردی و براساس نحوه گردآوری داده‌ها پژوهشی توصیفی قلمداد می‌شود. مطالعه در این پژوهش در محیط و بافت طبیعی بدون دستکاری آزمایشی و انتخاب نمونه تصادفی از جامعه‌ی پژوهش انجام شده و پژوهشگر پس از تدوین فرضیه‌های خود و عملیاتی کردن متغیرهای برآمده از فرضیه‌ها، ابزار خود را که یک پرسشنامه‌ی پژوهشگر ساخته است، بدون نمونه و آن را روی اعضای نمونه اجرا نموده است.

جامعه آماری پژوهش تمامی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز است که بیش از ۱۰۰۰۰ نفر می‌باشند و بر اساس جدول مورگان ۳۷۳ انتخاب و بر اساس نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای به پرسشنامه پژوهشگر ساخته پاسخ خواهند داد.

ابزار استفاده شده در پژوهش حاضر، پرسشنامه‌ی پژوهشگر ساخته است. پرسشنامه حاضر از دو بخش تشکیل شده، بخش اول مربوط به متغیر مقاومت در مقابل پذیرش هنجارهای جامعه است که متشکل از ۲۶ گویه و بخش دوم مربوط به متغیر عوامل جامعه شناختی است که متشکل از ۵۱ گویه می‌باشد. شرح پرسشنامه، اعتبار محتوا، اعتبار سازه و پایایی ابزار پژوهش به قرار زیر می‌باشد. اعتبار پرسشنامه از طریق اعتبار محتوا، اعتبار سازه ابزار پژوهش از طریق آزمون کیرز - میر، اوکلین و پایایی ابزار از طریق روش آلفای کرونباخ مشخص شده است.

بین هنجارهای تحمیلی و مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی رابطه وجود دارد.

بین فضای خفقان جامعه و مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی رابطه وجود دارد.

بین قوانین کهنه و قدیمی و مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی رابطه وجود دارد.

پیشینه‌ی پژوهشی

قدرتی، زارعی وند، ارفعی مقدم، (۱۳) پژوهشی با عنوان بی‌تفاوتی اجتماعی دانشجویان و عوامل اجتماعی مرتبط با آن انجام دادند. نتایج نشان داد که ترتیب‌بندی متغیرهای مستقل تاثیرگذار بر بی‌تفاوتی اجتماعی براساس تحلیل مسیر عبارتند از: زمینه‌ی خانوادگی، احساس بی‌هنجاری اجتماعی، اثربخشی اجتماعی، رسانه‌های گروهی، اعتماد اجتماعی و امید به آینده بود. نتایج تحلیل رگرسیون نیز نشانگر این بود که ۲۹ درصد از تغییرات بی‌تفاوتی اجتماعی دانشجویان، توسط متغیرهای مستقل تبیین می‌شود.

نوابخش، میرزایپوری و لوکلا (۱۴) پژوهشی با عنوان تحلیل جامعه شناختی تاثیر بی‌هنجاری بر بی‌تفاوتی اجتماعی انجام دادند. تحلیل و بررسی یافته‌ها نشان می‌دهد که بی‌تفاوتی اجتماعی در زنان بیشتر از مردان است، همچنین با افزایش سن و درآمد از میزان بی‌تفاوتی اجتماعی کاسته می‌شود. میان متغیر بی‌هنجاری و بی‌تفاوتی اجتماعی رابطه معنادار و مستقیمی وجود دارد، بطوری که با افزایش (یا کاهش) بی‌هنجاری، میزان بی‌تفاوتی اجتماعی افزایش (یا کاهش) می‌یابد. همچنین میان بی‌هنجاری و بعد بی‌تفاوتی مدنی رابطه معناداری وجود دارد ولی میان بی‌هنجاری و بعد بی‌تفاوتی نوع دوستانه رابطه‌ی معناداری مشاهده نشده است.

حقیقتیان، فرنام (۱۵) پژوهشی با عنوان بررسی عوامل اجتماعی رعایت قوانین شهروندی در بین شهروندان اردبیلی انجام دادند. بر اساس یافته‌های تحقیق، ۸/۶ درصد افراد مورد مطالعه، نسبت به قوانین شهری، دارای قانون‌پذیری پایین، ۵۵/۱ درصد دارای میزان قانون‌پذیری متوسط و ۳/۳۶ درصد دارای قانون‌پذیری بالا هستند. همچنین طبق یافته‌های تحقیق از میان متغیرهای فوق‌الذکر، ارتباط بین رعایت قوانین شهروندی و متغیرهای فردگرایی و نظارت اجتماعی و داشتن ابزار و وسایل اجتماعی برای رسیدن به اهداف فرهنگی و جنس معنادار است. در بقیه‌ی فرضیه‌های تحقیق ارتباط معناداری بین متغیرهای مستقل و وابسته مشاهده نگردید.

جوادی، علمی، صباغ (۱۶) پژوهشی با عنوان بررسی عوامل موثر اجتماعی در احساس آنومی اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد تبریز انجام دادند. نتایج نشان داد که میزان احساس آنومی (متوسط نمره ۵۵/۶۱) می‌باشد. در این تحقیق فرضیه ارتباط همبستگی اجتماعی نظریه دورکیم، نظریه مسنر و کروهن، رابطه معکوس همبستگی اجتماعی و احساس آنومی، ارتباط احساس آنومی با نظارت اجتماعی با نظریات دیوید ریزمن و ایتکینسون و رابرتسون

³ Scally, K. A.

¹ McBride, M., Ridinger, G.

² H.Garcia, J., Wei, J.

جدول ۱: مفهومها، شاخصها و گویهها

متغیر	شاخص	گویه	نمره گذاری	CVR	KMO	Alpha
مقاومت در مقابل پذیرش هنجارهای جامعه	بی توجهی به قوانین جامعه	۹-۱	۴۵-۹	۰,۸۲۲	۰,۵۷۹	۰,۷۷۷
	رعایت نکردن قواعد و عرف جامعه	۱۵-۱۰	۲۵-۵	۰,۸۵۰	۰,۵۹۳	۰,۷۲۸
	دوستی و رابطه با جنس مخالف	۱۹-۱۶	۲۰-۴	۰,۸۰۰	۰,۶۴۱	۰,۷۸۴
	رعایت نکردن قوانین مربوط به پوشش	۲۴-۲۰	۲۵-۵	۰,۸۵۰	۰,۷۴۹	۰,۸۲۲
عوامل جامعه شناختی	شرکت در مهمانی	۲۶-۲۵	۱۰-۲	۰,۹۰۰	۰,۵۰۰	۰,۷۳۴
	سبک زندگی نوین	۵-۱	۲۵-۵	۰,۸۴۰	۰,۸۴۶	۰,۹۰۵
	بحران شخصیتی	۱۲-۶	۳۵-۷	۰,۸۰۰	۰,۸۱۳	۰,۸۸۹
	تحصیلات	۱۸-۱۳	۳۰-۶	۰,۹۰۰	۰,۶۸۲	۰,۷۹۲
عوامل جامعه شناختی	فضای مجازی	۳۰-۱۹	۶۰-۱۲	۰,۸۶۷	۰,۵۴۲	۰,۷۱۲
	جستجو و کنکاش	۳۶-۳۱	۳۰-۶	۰,۹۰۰	۰,۷۸۵	۰,۷۱۰
	هنجارهای تحمیلی	۴۰-۳۷	۲۰-۴	۰,۸۵۰	۰,۶۸۵	۰,۷۷۱
	فضای خفقان جامعه	۴۶-۴۱	۳۰-۶	۰,۸۶۷	۰,۸۰۰	۰,۸۹۲
	قوانین کهنه و قدیمی	۵۱-۴۷	۲۵-۵	۰,۹۲۰	۰,۶۱۵	۰,۸۰۷

بعد از اطمینان از وجود شرایط پارامتری یعنی نرمال بودن توزیع، پیوسته بودن متغیرها و برابری واریانسها از آماره‌های پارامتری نظیر رگرسیون خطی و ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد.

یافته‌ها
عوامل جامعه شناختی بر مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی تاثیر دارد.

جدول ۲: خلاصه مدل تاثیر عوامل جامعه شناختی بر مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی

مدل	همبستگی	مجموع همبستگی	ضریب تعیین تعدیل شده	خطای برآورد
۱	۰,۶۱۲	۰,۳۷۴	۰,۳۶۱	۹,۷۵۸

جدول شماره ۲ خلاصه مدل را نشان می‌دهد. مقدار ضریب همبستگی (R) بین عوامل جامعه شناختی و مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی، ۰,۶۱۲ می‌باشد که نشان می‌دهد همبستگی وجود دارد. همچنین مقدار ضریب تعیین تعدیل شده که برابر با ۰,۳۶۱ می‌باشد، نشان می‌دهد که ۳۶,۱٪ از کل تغییرات مقاومت در پذیرش

جدول ۳: تحلیل مدل رگرسیون تاثیر عوامل جامعه شناختی بر مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی

مدل	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آزمون F	سطح معنی داری
۱	۲۰۷۳۰,۱۶۵	۸	۲۵۹۱,۲۷۱	۲۷,۲۱۴	۰,۰۰۰
	۳۴۶۵۹,۳۱۰	۳۶۴	۹۵,۲۱۸		
	۵۵۳۸۹,۴۷۵	۳۷۲			

بر اساس جدول شماره ۳، با توجه به معنی داری مقدار آزمون F (۲۷,۲۱۴) در سطح خطای کوچکتر از، می‌توان نتیجه گرفت که مدل رگرسیونی تحقیق مدل خوبی بوده و عوامل جامعه شناختی تا

حدودی قادر است تغییرات مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی را تبیین کند.

جدول ۴: ضرایب تاثیر عوامل جامعه شناختی بر مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی

مدل	ضریب بی	انحراف معیار	ضریب بتا	آزمون t	سطح معنی داری
۱	۶۳,۶۰۱	۶,۳۳۶		۱۰,۰۳۹	۰,۰۰۰

۰,۰۸۲	۰,۲۰۰	۰,۰۱۸	۰,۴۰۹	۰,۶۳۸	سبک زندگی نوین
-۰,۴۴۴	۰,۱۱۱	-۰,۱۸۳	-۳,۹۸۴	۰,۰۰۰	بحران شخصیتی
۰,۱۷۴	۰,۱۵۰	۰,۰۵۳	۱,۱۶۶	۰,۲۴۴	گرایش به تحصیلات بالا تحصیلات
-۰,۲۷۵	۰,۱۰۰	-۰,۱۲۵	-۲,۷۵۶	۰,۰۰۶	مثبت انگاری فضای مجازی
-۰,۵۴۱	۰,۱۶۹	-۰,۱۶۰	-۳,۲۰۰	۰,۰۰۱	تمایل به جستجو و کنکاش در مسایل
۱,۴۰۴	۰,۲۱۷	۰,۳۵۲	۶,۴۸۰	۰,۰۰۰	هنجارهای تحمیلی
۰,۲۳۷	۰,۱۵۴	۰,۱۰۳	۱,۵۴۰	۰,۱۲۴	فضای خفقان جامعه
۰,۴۹۱	۰,۲۰۲	۰,۱۶۶	۲,۴۲۵	۰,۰۱۶	قوانین کهنه و قدیمی

جدول شماره ۵، نتایج مربوط به میزان تأثیر هر متغیر در مدل و همچنین میزان همبستگی بین آن‌ها را نشان می‌دهد. در این جدول، تفسیر ضرایب رگرسیونی براساس ضریب بتا (Beta) انجام می‌گیرد. زیرا این آماره نشان دهنده ضریب رگرسیونی استاندارد شده هر یک از متغیرهای مستقل بر روی متغیر وابسته تحقیق می‌باشد. بنابراین، می‌توانیم با استفاده از آن سهم نسبی هر متغیر مستقل در مدل را مشخص کنیم. مقایسه متغیرها نشان می‌دهد که:

● تأثیر متغیرهای بحران شخصیتی، مثبت انگاری فضای مجازی، مجازی، تمایل به جستجو و کنکاش در مسایل، هنجارهای تحمیلی و قوانین کهنه و قدیمی بر مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی معنی‌دار است.

● سبک زندگی نوین، گرایش به تحصیلات بالا و فضای خفقان جامعه بر مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی تأثیر معنی‌داری ندارد.

● متغیرهای هنجارهای تحمیلی و قوانین کهنه و قدیمی با ضریب تأثیر ۰,۳۵۲ و ۰,۱۶۶ بر روی متغیر مقاومت در پذیرش

● بین عوامل جامعه شناختی (سبک زندگی، بحران شخصیتی، گرایش به تحصیلات بالا، مثبت انگاری فضای مجازی، تمایل به جستجو و کنکاش در مسایل، هنجارهای تحمیلی، فضای خفقان جامعه) و مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی رابطه وجود دارد.

❖ بین عوامل جامعه شناختی (سبک زندگی، بحران شخصیتی، گرایش به تحصیلات بالا، مثبت انگاری فضای مجازی، تمایل به جستجو و کنکاش در مسایل، هنجارهای تحمیلی، فضای خفقان جامعه) و مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی رابطه وجود دارد.

● تأثیر متغیرهای بحران شخصیتی، مثبت انگاری فضای مجازی، تمایل به جستجو و کنکاش در مسایل، هنجارهای تحمیلی و قوانین کهنه و قدیمی بر مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی معنی‌دار است.

● سبک زندگی نوین، گرایش به تحصیلات بالا و فضای خفقان جامعه بر مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی تأثیر معنی‌داری ندارد.

● متغیرهای هنجارهای تحمیلی و قوانین کهنه و قدیمی با ضریب تأثیر ۰,۳۵۲ و ۰,۱۶۶ بر روی متغیر مقاومت در پذیرش

جدول ۶: همبستگی پیرسون بین عوامل جامعه شناختی و مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی

متغیر	سبک زندگی نوین	بحران شخصیتی	گرایش به تحصیلات بالا	مثبت انگاری فضای مجازی	تمایل به جستجو و کنکاش در مسایل	هنجارهای تحمیلی	فضای خفقان جامعه	قوانین کهنه و قدیمی
مقاومت	۰,۰۲۷	-۰,۳۴۶	-۰,۱۳۹	-۰,۱۰۸	-۰,۱۰۴	۰,۵۱۲	۰,۴۱۳	۰,۳۹۲
در مقابل پذیرش	۰,۶۰۷	۰,۰۰۰	۰,۰۰۷	۰,۰۳۸	۰,۰۴۵	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰
هنجارهای جامعه	۳۷۳	۳۷۳	۳۷۳	۳۷۳	۳۷۳	۳۷۳	۳۷۳	۳۷۳

بر اساس نتایج جدول ۶:

در زندگی اجتماعی رفتار نکند. بنابراین، نقشی در مقاومت در پذیرش هنجارهای جامعه ندارد.

- بین مقاومت در مقابل پذیرش هنجارهای جامعه و بحران شخصیتی رابطه معنادار معکوسی وجود دارد. بدین معنی که هر چقدر بحران شخصیتی افراد زیاد شود، مقاومت در مقابل پذیرش هنجارهای جامعه کمتر می‌شود. افرادی که دارای بحران شخصیتی هستند و به شناخت کافی از خود نرسیده‌اند، افراد بی‌ثباتی هستند که برای بهتر شدن و بهتر دیده شدن به هر طنابی چنگ می‌اندازند.

بین مقاومت در پذیرش هنجارهای جامعه و سبک زندگی نوین رابطه معناداری وجود ندارد. یعنی سبک زندگی نمی‌تواند نقشی در مقاومت افراد در مقابل پذیرش هنجارهای جامعه ایفا کند. از منظر جامعه‌شناسی نیز می‌توان گفت که سبک زندگی با توجه به این امر که در افراد مختلف متفاوت است و هر فردی بر اساس نگرش و تمایل خود زندگی می‌کند ارتباطی با رفتار اجتماعی فرد ندارد و فرد ممکن است آنگونه که در زندگی شخصی رفتار می‌کند

جامعه با دهه‌های قبل متفاوت است، از این رو، قوانین کهنه و قدیمی، یعنی قوانینی که برای مسایل روز چندین دهه‌ی پیش بوده است این روزها کارآمد نیست و باید با توجه به مسایل روز تغییر کند. بنابراین، در مقابل چنین هنجارها و قوانینی مقاومت از سوی افراد جامعه قابل پیش بینی است.

نتیجه‌گیری

برای حل مسائل مبتلا در جامعه، هنجارها ظهور می‌یابند. هنجارها بر اثر پیشنهاد افراد یا گروه‌ها و حصول توافق جمعی از نظر فوایدی که دارند مورد تصویب ضمنی و یا رسمی قرار می‌گیرند. هنجارها به این دلیل باقی می‌مانند که با نظام ارزشی جامعه در توافق هستند و به نیازهای اجتماعی پاسخ می‌دهند. آنچه که از نظر هنجارها اهمیت دارد، فشار اجتماعی ناشی از اشخاصی است که با یکدیگر ارتباط متقابل دارند. اشخاص درباره چیزها داوری می‌کنند و این قضاوت‌ها را به دیگران نیز منتقل می‌کنند (۳). بنابراین، با توجه به اینکه دانشجویان طیف گسترده‌ای از افراد است و افراد با فرهنگ‌ها، اعتقادات و رفتارهای متفاوتی در این عرصه در حال مراد و گفتمان می‌باشند، ضمن پیروی از یکدیگر در خصوص رفتارها و عملکردهایشان گاه به یک شکل عمل کرده و گاه در مقابل موضوعات مختلف با هم دست به مخالفت می‌زنند. از این رو، عوامل جامعه‌شناختی در پذیرش یا عدم پذیرش هنجارهای جامعه و حتی خانواده تأثیر گذارند.

بین مقاومت در مقابل پذیرش هنجارهای جامعه و هنجارهای تحمیلی رابطه‌ی معنادار مثبتی وجود دارد. یعنی هنجارهای موجود در جامعه که به افراد تحمیل شده است منجر گردیده که افراد به سوی هنجارگریزی روی آورند و در مقابل این هنجارها مقاومت نشان دهند. در واقع، نقش عمده هنجارها در جامعه، تنظیم اجتماعی و تبعیت از آنها در روابط اجتماعی است و به همین علت است که برای تعریف دقیقتر آن برخی از جامعه‌شناسان (مانند دارندورف) از مفهوم گرامر یا دستور اجتماعی نیز استفاده کرده‌اند و برای بیان آن از مثال‌هایی چون آداب دینی، ارکسترهای موسیقی و کار در یک سازمان اداری استفاده کرده‌اند (۲۰). مطابق با این تعریف، افرادی که در یک محیط اجتماعی یکسان قرار دارند از هم تبعیت کرده و در نتیجه می‌توان گفت که محیطی مثل شبکه‌های مجازی می‌تواند تأثیر شگرفی در تبعیت افراد از یکدیگر داشته باشد. در واقع، در این فضا، افراد به واسطه شناخته نشدن راحتتر ارتباط برقرار می‌کنند و از این رو، در این فضا سریعتر و آسانتر اقدام به هنجارشکنی کرده و در مقابل هنجارهایی که در خانواده و جامعه وجود دارد قد علم می‌نمایند. از سویی، فرد رفتارهای اجتماعی خود را بر اساس مؤلفه‌های متعددی از قبیل فرهنگ و هنجارهای اعتقادی، ارزشی و قانونی مورد قبول خود یا جامعه و همچنین نقش خود در اجتماع و هویتی که بدست آورده تنظیم می‌کند (۴). در واقع، می‌توان گفت بی‌هنجاری وقتی روی می‌دهد که انفضالی جدید میان ساختار اجتماعی و فرهنگ، میان توانایی‌هایی به لحاظ ساختاری ایجاد شده افراد برای عمل کردن هماهنگ با اهداف و هنجارهای فرهنگی و خود هنجارها و اهداف وجود دارد (۷). زمانیکه هنجارهای جامعه

این افراد ممکن است برای بهتر دیده شدن در جامعه و مخفی کردن بحران شخصیتی خود به سمت اجرای قوانین قدم بردارند و به آنها پایبند باشند تا چهره‌ی دیگرشان دیده نشود.

– بین مقاومت در مقابل پذیرش هنجارهای جامعه و گرایش به تحصیلات بالا رابطه‌ی معنادار معکوسی وجود دارد. بدین معنی که هر چقدر گرایش به تحصیلات بالا در افراد زیاد شود، مقاومت در مقابل پذیرش هنجارهای جامعه کمتر می‌شود. افراد با تحصیلات بالا، با توجه به آگاهی داشتن از مسائل جامعه و حقوق خود و داشتن پایگاه اجتماعی بالاتر و ماندن در این پایگاه، به رعایت هنجارهای جامعه می‌پردازند.

– بین مقاومت در مقابل پذیرش هنجارهای جامعه و مثبت‌انگاری فضای مجازی رابطه‌ی معنادار معکوسی وجود دارد. بدین معنی که هر چقدر مثبت‌انگاری فضای مجازی در افراد زیاد شود، مقاومت در مقابل پذیرش هنجارهای جامعه کمتر می‌شود. حضور در فضاهای مجازی و ارتباط داشتن با دیگران، کسب آگاهی از حقوق شهروندی و داشتن نگرش مثبت به این فضا، افراد را تشویق به رعایت هنجارهای جامعه می‌کند.

– بین مقاومت در مقابل پذیرش هنجارهای جامعه و تمایل به جستجو و کنکاش در مسایل رابطه‌ی معنادار معکوسی وجود دارد. بدین معنی که هر چقدر تمایل به جستجو و کنکاش در مسایل در افراد زیاد شود، مقاومت در مقابل پذیرش هنجارهای جامعه کمتر می‌شود. داشتن آگاهی، و اطلاع از مسایل روز جامعه، دانستن مفید یا غیر مفید بودن قوانین و هنجارهای جامعه برای جلوگیری از بروز مسایل و مشکلات، افراد را به سمتی سوق می‌دهد که به رعایت هنجارهای جامعه قدم بردارند.

– بین مقاومت در مقابل پذیرش هنجارهای جامعه و هنجارهای تحمیلی رابطه‌ی معنادار مثبتی وجود دارد. بدین معنی که هر چقدر هنجارهای تحمیلی زیاد شود، مقاومت در مقابل پذیرش هنجارهای جامعه بیشتر می‌شود. می‌توان گفت هر موضوعی که بر آن اصرار شود می‌تواند مخالفت افراد را در پی داشته باشد. هنجارهای جامعه نیز از این امر مستثنی نیستند و این خود باعث هنجارگریزی و مقاومت افراد در مقابل هنجارهای رسمی جامعه می‌شود.

– بین مقاومت در مقابل پذیرش هنجارهای جامعه و فضای خفقان جامعه رابطه‌ی معنادار مثبتی وجود دارد. بدین معنی که هر چقدر فضای خفقان زیاد شود، مقاومت در مقابل پذیرش هنجارهای جامعه بیشتر می‌شود. انسان‌ها به آزادی عمل نیاز دارند و داشتن آزادی در خواسته‌ها و نیازهای شان آنها را افرادی بهنجار پرورش می‌دهد. در جامعه‌ای که آزادی‌های فردی و حتی اجتماعی از افراد سلب می‌شود آنها به مقاومت در مقابل آن می‌پردازند و زمانی که نتوانند با آن مقابله کنند دست به اعمال دیگری همچون رعایت نکردن قوانین می‌زنند.

– بین مقاومت در مقابل پذیرش هنجارهای جامعه و قوانین کهنه و قدیمی جامعه رابطه‌ی معنادار مثبتی وجود دارد. بدین معنی که هر چقدر قوانین کهنه و قدیمی‌تر شوند، مقاومت در مقابل پذیرش هنجارهای جامعه بیشتر می‌شود. جامعه‌ی امروزی، جامعه‌ای است که در حال تغییر و گذار از سنتی به مدرن است، و مسایل روز

فشاری مضاعف بر افراد می‌آورند و از سویی افراد با در نظر گرفتن شرایط خود و جامعه هنجاری را مناسب ارزیابی نمی‌کنند با آن به مقابله می‌پردازند بدون آنکه قصد قانون شکنی داشته باشند. گاهی هنجارهای جامعه با منافع افراد در تضاد است و افراد آن را مخالف خود می‌دانند و احساس می‌کنند آن هنجار بر آنها تحمیل شده است و بنابراین از پذیرش آن خودداری می‌کنند. به نظر مرتن زمانی که یکی از این دو (هدف و وسیله) یا هر دو تواما محدود و در دسترس فرد نباشد، اختلالات رفتاری در صورت مختلف نظیر آنومی در فرد ظاهر خواهد شد. به طور مثال، وقتی جامعه کاملاً برفرد کنترل دارد، وی نوعی احساس بی‌قدرتی خواهد کرد؛ زمانی که هر دو هدف و هنجار از دید فرد پوچ و بی‌محتوا است، وی نوعی احساس جدایی و انزوای اجتماعی خواهد داشت؛ و زمانی که فرد ارزش و هنجارهای اجتماعی را نپذیرد، دچار نوعی احساس بی‌هنجاری است. به نظر مرتن هر سه جنبه بیگانگی؛ یعنی احساس بی‌قدرتی، بی‌هنجاری و انزوا می‌توانند به صورت جمعی یا به صورت منفرد در فرد ظاهر شوند (۲۱). گاهی هنجارهای جامعه با منافع افراد در تضاد است و افراد آن را مخالف خود می‌دانند و احساس می‌کنند آن هنجار بر آنها تحمیل شده است و بنابراین از پذیرش آن خودداری می‌کنند. همچنین، با توجه به الگوی "مرتن"، آنومی، فشاری است که هنگام ستیز اهداف و هنجارهای پذیرفته شده جامعه با واقعیت های اجتماعی، بر افراد وارد می‌آید حالت مبهمی در بستر ارتباط فرد با جامعه، که در آن هنجارها یا از بین رفته یا ضعیف‌اند یا با هم تضاد دارند. این وضعیت، ارزش‌ها و اهداف مشترک را از اعضای جامعه می‌گیرد و سبب می‌شود که آنان دیگر رهنمودهای رفتاری و خطوط راهنمای اخلاقی روشنی را برای خود نیابند. بدین‌گونه، در این تبیین، کجروی «نتیجه نارسایی‌های موجود در فرهنگ و ساخت اجتماعی جامعه» قلمداد می‌شود و این وضعیت، گاه به شکاف و گسیختگی میان ابزارهای قابل دسترس و اهداف مقبول اجتماعی تفسیر شده است. مرتن تأکید خود را بر موقعیت‌ها و منزلت‌های اجتماعی‌ای می‌نهد که فرد در آنها استقرار دارد. با این موضع‌گیری، او ضمن آنکه تبیین خویش را تبیینی کاملاً جامعه‌شناختی می‌سازد، نشان می‌دهد که چگونه ممکن است کجروی به شکل سازمانیافته، توسط خود جامعه ایجاد شود. مرتن یادآور می‌شود که هر جامعه، نه فقط به لحاظ فرهنگی دارای هدف های مجاز و معینی است بلکه افزون بر آن به لحاظ اجتماعی دارای ابزارهای تأیید شده‌ای برای رسیدن به آن اهداف است.

مشخص گردید که قوانین کهنه و قدیمی بر روی مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی تأثیر مستقیم داشته است. همچنین، مشخص گردید که در مشارکت کنندگان میزان اعتقاد به قوانین کهنه و قدیمی در حد زیاد است. یعنی بیشتر مشارکت‌کنندگان معتقدند که قوانین موجود در جامعه کهنه و قدیمی هستند و برای شرایط حال حاضر مفید نمی‌باشند. مرتن معتقد است که ساختار اجتماعی جدیدی که حاصل دوران مدرنیته است، سبب شده تعادل اجتماعی بین ابزار و اهداف آن از بین برود. لازمه این عدم تعادل خلق ارزش‌ها و آداب جدیدی است که در میان نسل قبل ضد ارزش بودند. ... به طور مثال، مرتن معتقد است که وقتی جامعه شرایط لازم را برای ازدواج و

اشتغال فراهم نکند، ارزش‌ها و هنجارهای جدیدی حاکم می‌شود که مورد پسند نیست (۲۱). جامعه سنتی و جامعه مدرن به دلیل تثبیت ارزش‌ها و هنجارها و قواعد ارزشی - اخلاقی، کمتر دچار نابسامانی و تنش می‌شوند و حال آنکه جامعه در حال گذر از سنتی به مدرن، به دلیل تضعیف هنجارهای سنتی و قواعد اخلاقی ارزشی پیشین و عدم استقرار و تثبیت هنجارهای مدرن دچار یک وضعیت نابسامان و آنومیک می‌شود. دورکیم پیدایش اشکال آسیب‌شناسانه را نتیجه پیامد تقسیم کار می‌داند. ... طبق نظر دورکیم در چنین اوضاعی، کارکردهای ویژه تقسیم کار، به طور کلی تداوم و تقابل مؤثر بر یکدیگر ندارند. در نتیجه درک نظام اجتماعی، قوانین مشترک و مهم این قوانین از سوی فرد با مشکل مواجه می‌شود (۵). دورکیم در "آنومی و بی‌هنجاری" به رابطه بین انحراف و تضعیف هنجارها اشاره دارد و به اعتقاد وی این انحراف نوعی عکس‌العمل مردم جامعه در حال انتقال از مرحله سنتی به مدرن است. او معتقد است که در شرایط اجتماعی مستحکم و پایدار، آرزوها از طریق هنجارها تمدید می‌شوند و با ناهنجاری‌ها و به تبع آن از بین رفتن آرزوها، آنومی یا یک وضعیت غیرقابل تمدید آرزوها ایجاد می‌شود که دست نیافتنی می‌شوند پس یک وضعیت نارضایتی اجتماعی دائمی ایجاد می‌شود که خود را به شکل‌های مختلف نشان می‌دهد (۱). بنابراین دورکیم افزایش سطح توجهات و آرزوها و خواسته‌ها را عامل دیگر در بروز انحرافات اجتماعی می‌داند که در مورد جوانان هم تحقق پیدا می‌کند و در این پژوهش کاربرد دارد. همچنین دورکیم به دین هم اشاره دارد علیرغم تأکیدش بر اعمال نظارت درونی نقش ویژه‌ای قائل است. به نظر او دین یک پدیده سراسر جمعی و باعث انسجام اجتماعی می‌شود و یک الزام اخلاقی ایجاد می‌کند پس هرچه این نظارت درونی (مذهب) کمتر شود، احتمال بروز رفتار انحرافی بیشتر می‌شود.

طبق تئوری هیرشی میزان باور افراد به هنجارهای اجتماعی و رعایت قوانین متفاوت است. هر چه این اعتقاد در فرد ضعیفتر باشد بیشتر احتمال دارد که هنجارشکنی کند. بنابراین انحراف به علت فقدان اعتقاد و پایبندی به اعتبار هنجارها و قانون‌ها واقع می‌شود. فردی که خود را تحت تأثیر اعتقادات معمول در جامعه نبیند، هیچ وظیفه اخلاقی برای هم‌نوا بودن و رعایت قوانین در نظر نمی‌گیرد. هیرشی بر این باور است که گوناگونی میزان اعتقاد به هنجارها و قوانین را می‌توان از نظر تجربی سنجید. به همین دلیل انحراف از نظر او زیر تأثیر اعتقادات بر خلاف اخلاق معمول در جامعه واقع می‌شود. او بر این باور است هر چه افراد کمتر اعتقاد داشته باشند که باید از هنجارها و قوانین پیروی کنند بیشتر احتمال دارد که منحرف شوند. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت بر مبنای این نظریه هر چه افراد کمتر معتقد، وابسته و پایبند باشند احتمال کج رفتاری آنها بیشتر است. با توجه به نظریه هیرشی می‌توان اعتقاد به قدیمی و کهنه بودن قوانین و عدم پایبندی به آن را مانعی برای رفتار درست دانست.

همچنین، مشخص گردید که بحران شخصیتی، مثبت‌انگاری فضای مجازی، تمایل به جستجو و کنکاش در مسایل بر روی مقاومت در پذیرش هنجارهای رسمی تأثیر معکوس داشته است. بر اساس نظریات "آنومی اجتماعی مرتن" که به فرهنگ‌ها و جوامعی که

Institute, collection of articles of the specialized conference on social networks. pp. 561-568.

5. Tavasli, G. A. (1382). Social participation in anomic conditions. Tehran: Tehran University Press.

6. Chalabi, M. (1375). Sociology of order. Tehran: Ney Publishing.

7. Ritzer, J. (1389). The foundations of contemporary sociological theory and its classical roots. Translated by Shahnaz Mesmiparast. Tehran: Third Publications.

8. Tajik, M. R., Khodakhah Azar. s. (2015). Virtual social media and politics in Iran. Policy Quarterly. Law and Political Science School Journal, Volume 46, Number 3, Fall 2015, 553-572.

9. Storey, J. (1389). Cultural studies about popular culture. Translated by Hossein Payandeh. Tehran: Aghaz Publications.

10. Shafii, S. (2013). Satiety in late theoretical approaches to resistance. Social Science Quarterly. Number 64.

11. Coen, B. (1383). Principles of Sociology. Translated and adapted by Gholam Abbas Tusli and Reza Fazel. Tehran: Publications of Organization for Studying and Compiling Humanities Books of Universities (Samt.)

12. Salimi, A., referee. M. (1386). Sociology of Kejrovi. Qom: Publishing House and University Research Center.

13. Gudari, S., Zarei Vand, L., Arfai Moghadam, A. (2019). Students' social indifference and social factors related to it: Students of Hakim Sabzevari University, Social Issues of Iran, No. 2, pp. 125-152.

14. Navabakhsh, M. Mirzapuri and Valukla, c. (2014). Sociological analysis of the impact of abnormality on social indifference (case study: citizens of Babol city). Iranian Social Development Studies, Volume 7, Number 3, pp. 53-67.

15. Hachitian, M., Farnam, M. (2011). Investigating the social factors of

تأکید زیادی بر ارزش‌ها و اهداف فرهنگی دارند اشاره دارد و این امر که در این جوامع وسیله رسیدن به هدف مشخص نشده است از این رو عدم تناسب بین هدف و وسیله، تشکل و یکپارچگی فرهنگی به وجود نیامده و حالتی از "احساس مقاومت" در مقابل هنجار در جامعه حاکم می‌گردد. مرتن در بیان نظریه خودش به هدف و وسایل مشروع برای رسیدن به هدف اشاره دارد و معتقد است وقتی شوق رسیدن به پله‌های رفیع اجتماعی در فرد یا جامعه رو به فزون باشد افراد کمتر به محدودیت‌های اجتماعی و هنجار پایبند شده و آنها را رعایت می‌کنند چون می‌خواهد به هدف برسد در نتیجه وقتی رابطه بین اهداف و وسایل و راه‌های رسیدن به هدف توازن خود را از دست می‌دهد در آن صورت افرادی که در یک ساختار اجتماعی تحت فشار باشند و یا در موقعیتی قرار گیرند که بتوانند در مقابل هنجارها مقاومت کنند، بیشتر از بقیه به رفتارهای انحرافی و مقاومت در مقابل هنجار تمایل نشان می‌دهند. اگر بحران شخصیتی، مثبت‌انگاری فضای مجازی و تمایل به جستجو و کنکاش وسایلی برای رسیدن به هدف در نظر بگیریم می‌توان گفت که این وسیله‌ها عاملی هستند بر کاهش مقاومت در پذیرش هنجارها، در واقع افرادی که دچار بحران شخصیتی هستند و نمی‌توانند با مسایل شخصیتی خود کنار بیایند در پی یافتن راهی هستند تا خود را به آن پیوند زده و از سرگردانی دور شوند. بنابراین، هنجارهای رسمی و حتی غیررسمی جامعه می‌تواند طنابی محکم برای بیرون آمدن از منجلاب باشد. از سویی دیگر مثبت‌انگاری فضای مجازی و این امر که این فضا می‌تواند به فرد در رسیدن به اهداف خود موثر باشد و با استفاده درست و به جا از آن به سمت هویتی درست قدم بردارد. بنابراین، می‌توان گفت حضور مثبت در فضای مجازی و استفاده بهینه از این ابزار، به عنوان وسیله‌ای برای رسیدن به هدف که همان زندگی متعالی است، افراد را تشویق می‌کند که به سمت رعایت هنجارهای جامعه و رعایت قوانین قدم بردارند. جستجو و کنکاش نیز عاملی بود بر کاهش مقاومت در مقابل پذیرش هنجارها. در واقع، افراد با داشتن علم به این امر که قوانین برای چه چیزی تدوین شده‌اند و این قوانین تا چه حد به نظم جامعه کمک می‌نمایند باعث گردیده است افراد به سمت رعایت هنجارها قدم بردارند.

منابع

1. Rafipour, F. (1378). Anomie or social disorder. Tehran: Soroush Publications.
2. Farjad, M. H. (1377). Investigating social issues in Iran. Tehran: Asatir Publishing House. First Edition.
3. Mohseni M. (1386). Sociology of deviations. Tehran: Tahori Publications.
4. Forozan, Y., Forozan, H. (2012). The emergence of virtual social networks and its effect on behavioral changes in human life. University Jihad Information and Communication Technology Research

compliance with citizenship laws among Ardabili citizens. *Urban Studies*, No. 4, pp. 171-214.

16. Javadi, H., Elmi, Mahmoud, Sabbagh, p. (2011). Investigating effective social factors in the feeling of social anomie among students of Tabriz Azad University. *Journal of Sociological Studies*, Volume 5, Number 14, pp. 29-45.

17. McBride, M., Ridinger, G. (2021). Beliefs also make social-norm preferences, *Journal of Economic Behavior & Organization*, Vol 191, P 765-784.

18. H. Garcia, J., Wei, J. (2021). On social norms and beliefs: A model of managerial environmental behavior, *Resource and Energy Economics*, Vol 65, P 101-232.

19. Scally, K. A. (2020). Law and Society, *Encyclopedia of Creativity (Third Edition)*, p 26-32.

20. Shahrabi, M. (1390). Investigating the social and cultural causes affecting the deviance of female students in girls' high schools in Tehran in 2009 to 2010. Master's thesis. Research field of social sciences. Azad Islamic College, Roudhen branch.

21. Sadra, A., Ghanbari, A. (1387). Values governing the society, Tehran: Strategic Research Institute.